

Alman Kütüphaneciliği ve Münih Kütüphaneleri German Librarianship and Munich Libraries

Osman Ümit Özen(*)

Öz

Münih'te Merkez Halk Kütüphanesi ile birlikte yirmiyedi belediye kütüphanesi vardır. Bunlarla birlikte Bayern Eyaleti Milli Kütüphanesi, 1 Üniversite, 1 teknik yüksekokul, 1 müze kütüphanesi kent en önemli kütüphaneleri sayılmaktadır. Şehirde bulunan halk kütüphanelerinin tümü Belediye tarafından kurulmuş ve finanse edilmektedir. Halk kütüphaneleri arasında bulunan bilgisayar ağı henüz sadece ödünç verme işlerinde kullanılmaktadır. Bayern Milli Kütüphanesi Bayern Kralı Ludving tarafından kurulmuş, 19.y.y.'da Milli Kütüphaneye dönüştürülmüştür. günümüzde 6 milyon materyalden oluşan bir koleksiyona sahiptir ve 500 personel çalışmaktadır. Kütüphane, bilgisayarla Avrupa'daki birçok önemli kütüphane ve Amerikan Kongre kütüphanesi ile bağlantılıdır. Münih Maximillam Üniversitesi'nin hem bir merkez kütüphane, hem de enstitü kütüphaneleri vardır. Merkeze kütüphaneye iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ödünç verme servisi, kataloglar ve yayın tarama-çıkıtı alma amacıyla kullanılan bilgisayarlar vardır. İkinci kısım ise danışma kaynaklarının bulunduğu referans kısmından oluşmaktadır. Üniversite kütüphanesi de Bayern Milli Kütüphanesi'nin bağlı olduğu bilgisayar ağı içinde yer almaktadır. Dünyanın en büyük teknoloji merkezlerinden birisi olan Deutsches Museum'un bir de kütüphanesi vardır. Kütüphane, teknik yayınlardan oluşan 700 bin materyallik bir koleksiyona sahiptir. Alman Kütüphaneciliği Türk Kütüphaneciliği ile karşılaştırıldığında, teori açısından pek büyük fark göremiyoruz. Ama, uygulamada, kütüphanelerde okuyucuya sunulan hizmetin genişliği, mekânların rahatlığı ve çekiciliği Alman Kütüphanelerini öne çıkarmaktadır.

Abstract

There are 27 municipal libraries including the Central Public Library in Munich. The other important libraries in the city are Bayern State National Library, Maximillian University Library, a technical highschool library and the "Deutsches Musuem" Library. All these libraries are financed locally. The author introduces these libraries briefly and compares German libraries with Turkish libraries. He concludes that although theoretically there are not distinctive differences, in practice, buildings and their layout are better in Germany where more variety of services are offered. In Turkey standardization has not been realized yet. Turkey needs to computerize and network to improve the services offered in an efficient way.

Genel Olarak Alman Kütüphaneleri'nde Uygulanan Sistemler:

Sistem olarak incelediğimizde Alman kütüphaneleri ile Türkiye'deki kütüphanelerde uygulanan kataloglama ve sınıflama sistemlerinin temelden ayrıldıkları görülmektedir. Sınıflandırma sistemi olarak rakamlardan oluşan,

* İstanbul Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

Almanya'ya özgü bir sistem kullanılmaktadır. Kataloglama sistemi olarak da AA2'ye benzer bir sistem uygulanmaktadır. Bu sistemler, çocuk, halk, üniversite ve diğer tüm kütüphanelerde uygulanmaktadır.

Kütüphaneler, otomasyona geçmiş veya geçme hazırlığı içindedirler. Yeni kurulmuş olan kütüphaneler, daha kurulma aşamasındayken, otomasyon çalışmalarını yapmakta, diğer kütüphanelerin içinde bulunduğu bilgisayar sistemi içerisinde yerlerini almaktadırlar.

B) Münih Kütüphaneleri: Banliyöleriyle birlikte nüfusu iki milyonu bulan Münih'te, hizmetlerinin önemli bir kısmını otomasyonla yürüten yirmi yedi belediye kütüphanesi vardır. Ayrıca, şehrin banliyölerinde yerel belediyelerinin kendilerinin kurmuş oldukları kütüphaneler bulunmaktadır. Bunlarla birlikte 1 üniversite, 1 teknik yüksekokul, 1 teknik yayın ağırlıklı müze kütüphanesi ve Bayern Milli Kütüphanesi Münih'in en önemli kütüphaneleri sayılmaktadır. Şehrin dış banliyöleri hariç, yukarıda belirtilmiş olan kütüphanelerde toplam on milyon'un üzerinde materyal, araştırmacılara ve halkın yararlanmasına sunulmaktadır.

İnceleme fırsatı bulduğum bu kütüphanelerden, önemli olanlarını kısaca tanıtmak istiyorum:

1) Münih Halk Kütüphanesi: Şehirdeki tüm belediye kütüphaneleri Münih Belediyesi tarafından finanse edilmektedir. Tüm belediye kütüphaneleri, bir merkez kütüphanesinin organizasyonu altında çalışmaktadırlar. Merkez kütüphane ve şube kütüphaneler birbirleriyle bilgisayar ağı ile bağlı bulunmaktadırlar. Bilgisayar sadece ödünç verme işlerinde kullanılmaktadır. Kısa bir süre içerisinde, kütüphanenin tüm işlerinde otomasyona geçme çalışmaları yapılmaktadır.

Açık raf sistemine göre çalışan kütüphanede, çıkışlarındaki kitap kontrolleri elektronik olarak yapılmaktadır. Kütüphane binası modern bir görünüme ve içi aydınlık bir yapıya sahiptir.

Kütüphanede Almanca dışında İngilizce, Fransızca ve Türkçe kitaplar bulunmakta, bu dillerle ilgili bölümlerde uzmanlar çalışmaktadır. Bu uzmanlar aynı zamanda diğer şube kütüphanelerindeki kendi dil alanları ile de ilgilenmektedirler. Her belediye kütüphanesinin yetişkinlere ait bölümlerinin yanı sıra çocuk bölümleride bulunmaktadır.

Merkez kütüphanenin yetişkinler bölümünde görsel-işitsel bir merkez de vardır.

Merkez kütüphanenin koleksiyonunu oluşturan 1.108.000 materyalden;

238.000 yayın yetişkinler için,
50.000 çocuk yayınları, oyunları ve kasetleri,
45.000 plak, kaset ve CD,
130.000 müzik notası,
2.000 video kaset,
37.000 philatelist koleksiyonu,
ve kalan kısmı periyodikler oluşturmaktadır.

2) Bayern Milli Kütüphanesi: 1800'lerde Bayern Kralı Ludvig tarafından Kraliyet Kütüphanesi olarak kurulmuş ve günümüzde milli kütüphane olarak kullanılmaktadır. 19.y.y.'dan itibaren Bayern Eyaleti'nde yayınlanan eserleri derlemeye başlamıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında koleksiyonunun yarısını kaybetmiş olmasına rağmen, savaş sonrasında bunların önemli bir kısmını tekrar derleyerek hizmetini sürdürmüştür. Kütüphane şehrin merkezinde, üniversiteye yakın, ilk kurulduğu binada (alanı 15000 m²) hizmet vermektedir.

Hem araştırmacılar, hem de halk, kütüphaneden ücretsiz olarak yararlanabilmektedirler. Kütüphanenin binası eski olmasına karşın, okuyucuların rahat bir ortamda çalışmalarını sağlayabilecek her türlü konfor hazırlanmıştır. Örneğin, kütüphanenin işleyişini ve kullanımını bilmeyen okuyucular, girişine yakın bir odada kurulmuş video gösterisi ile bilgilendirilmektedirler. Okuyucu kütüphaneden faydalanırken, kitabını veya dergisini alıp kütüphanenin kafe veya restoranında okuyabilmekte, fotokopi imkanlarından ucuz ve kolayca yararlanabilmektedir. Kütüphanenin 1992 bütçesi, 60 milyon DM'ı yayın alımı için olmak üzere 360 DM'dır. Kütüphanede toplam beşyüz kişi çalışmaktadır.

Kütüphane, Bayern Eyaletindeki yayımlanan derleme amacı ile birlikte, çeşitli dillerdeki, özellikle sosyal içerikli yayınları toplamayı da amaçlamaktadır.

Örneğin; 140 bin dolayındaki Doğu Dilleri bölümünde 900 Türkçe süreli yayın izlenmekte ve 19 bin cilt Türkçe kitap bulunmaktadır.

Başvuru eserleri dışındaki yayınların depolarda saklandığı kütüphanede 6 milyon materyal bulunmaktadır.

Kütüphane çeşitli içerik ve biçimlerde kataloglar vardır. 19.y.y.'a kadar, eserler büyük defterlere kaydedilmişlerdir. Daha sonraki eserler 1980 yılına kadar kart kataloglarda kaydedilmişler, bu tarihten sonra kütüphaneye gelen yayınlar ise bilgisayara kayıtlıdır. Bilgisayardan bibliyografik künyenin herhangi bir ögesine göre tarama yapmak mümkündür. Bu kütüphane Bayern Eyaleti'ndeki 25 araştırma, üniversite ve halk kütüphanesi ile Berlin'deki Alman Milli Kütüphanesi ile, Avrupa'daki çeşitli milli kütüphane ve üniversite kütüphaneleri ile ve Amerika'daki Kongre Kütüphanesi ile online bağlantılıdır.

3) Münih Maximilian Üniversitesi Kütüphanesi: Münih Üniversitesi'nde bir merkez kütüphane ve değişik yerlerdeki enstitülerin de kendilerine ait kütüphaneleri bulunmaktadır. Merkez kütüphane ve diğer enstitü kütüphaneleri, ücretsiz olarak gerek öğrencilere, gerekse üniversite dışından olan araştırmacılara hizmet vermektedir. Kütüphane, okuyucuların kullandığı alan olarak iki kısımdan oluşmaktadır.

Birinci kısımda kataloglar bulunmakta ve ödünç verme işlemleri yapılmaktadır. Katalogların 1980 yılına kadar olan kısmı kart kataloglarda saklanırken, 1980 sonrası gelen yayınların künyeleri bilgisayarda bulunmaktadır. Bu salonda okuyucuların kullanımı için terminaller ve tarama sonuçlarının yazılı olarak da alınmasını sağlayan printer cihazları bulunmaktadır. Aranılan herhangi bir kitaba, bilgisayardan, bibliyografik künyenin herhangi bir ögesinden ulaşılabilmektedir. Okuyucular bu salonda terminalleri nasıl kullanabilecekleri konusunda bilgi veren broşürler bulabilmektedirler.

İkinci kısımda yaklaşık 30 bin ciltlik referans bölümü açık raf sistemiyle okuyucuların yararlanmasına sunulmaktadır. Ayrıca bu bölümde abstraktları incelemek için CD sürücüler, PC'ler, mikrofilm makinaları ve fotokopi makinası bulunmaktadır. Başvuru eserleri dışında yaklaşık 3 milyon materyal depoda korunmaktadır.

4) Deutsches Museum Kütüphanesi: Deutsches Museum, Dünya'daki en büyük birkaç teknoloji müzesinden bir tanesidir. Sanayi ve teknolojinin her alanını içeren, bu dallardaki tarihsel gelişmeyi örnekleriyle sergileyen bir müzedir. Yaklaşık olarak 40 bin m²'yi kaplamaktadır. Müzenin bulunduğu alan içerisinde, dermesi teknik konulardan oluşmuş bir de kütüphane bulunmaktadır.

Kütüphaneden yararlanma ücretsiz olup, haftasonları da hizmet vermektedir. Kütüphanede 780 bin cilt teknik konulu kitap bulunmakta ve 1700 kadar da süreli yayın izlenmektedir. Çok eski yayınlar ve çok yer kaplayan yayınlar mikrofilmler halinde kullanıma sunulmaktadır.

Kütüphane henüz otomasyona geçmemiştir.

5) Früstenfeldbrück Kütüphanesi: Münih'in banliyölerinden birisi olan Früstenfeldbrück, kendi belediyesinin kurmuş olduğu son derece modern bir kütüphaneye sahiptir. Bu kütüphane gerek hizmet verdiği bina, gerek iç yapısı gerekse Münih'in diğer banliyö kütüphanelerine göre son derece modern donanımlara sahip olması açısından dikkat çekici bir örnektir.

1989 yılında çıkan bir yangında önemli bir kısmı harab olan eski bir şato, daha sonra tamir edilerek, bir kütüphanenin iş akışına göre iç düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenleme yapılırken binanın özgün yapısının bozulmamasına özen gösterilmiştir. Şatonun un değirmeni, binanın kütüphaneye dönüştürülmesinden sonra da olduğu gibi korunmuştur. Kütüphanenin kafeteryasının da bulunduğu süreli yayınlar salonunda çevresi yeşillendirilmiş bir de su kuyusu vardır.

Kütüphanede bir müdür, 2 kütüphanecilik mezunu elemanla birlikte toplam 9 kişi çalışmaktadır. Kütüphane açık raf sistemiyle çalışmakta, satınalma işleminden ödünç verme işlerine kadar, iş akışında bilgisayar kullanılmaktadır.

C) Karşılaştırmalı Değerlendirme: Münih Kütüphaneleri'ni Alman Kütüphaneciliği açısından bir ölçüt olarak kabul edersek, Alman Kütüphaneciliği'nin Türk Kütüphaneciliği'nden teori açısından çok farklı bir düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte uygulama açısından Alman Kütüphaneciliği Türkiye'ye oranla çok daha esnek bir anlayış içerisindedir.

Bu tutum uygulama açısından Alman Kütüphaneleri'ni Türkiye'deki Kütüphaneler'e oranla öne çıkarmaktadır. Kütüphane binaları ve bu binaların iç dizaynları, kütüphanede okuyuculara sunulan hizmet; okuyucuların ihtiyaçlarına en iyi biçimde cevap verebilecek ve onları bu mekana çekebilecek şekilde düzenlenmiştir. Daha önce belirtmiş olduğum Früstenfeldbrück kütüphanesine ek olarak birkaç kütüphane örneği daha vermek gerekirse; Münih Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümü'nde çocukların minderlere oturarak kitap okuyabilecekleri yerler düzenlenmiş, Garhin Halk Kütüphanesi'nde yetişkinlerin kullandığı bölümde Amerikan Bar'a benzer yüksek bir masa ve tabureler vardır.

Türkiye'deki kütüphanelerde eksiklikleri temelden hissedilen standardizasyon sorununu Alman Kütüphaneleri çözümlemişler ve kütüphanelerarası bilgisayar ağlarını kurmuşlardır. Türkiye'deki, özellikle

üniversite ve araştırma kütüphanelerinin daha fazla geç kalmadan biraraya gelip bilgisayar ağıyla birbirlerine bağlanmaları gereklidir. Böylece yayın ve bilgi alış-verişinde işbirliğine gidilmesiyle para açısından, yapılan bir işlemin tekrar yapılmasına gereksinim kalmayacağı için de emek açısından savurganlık yapılmamış olacaktır. Bu konuda Türkiye genelinde tecrübeye sahip olan YÖK Dokümantasyon Merkezi koordinatörlük yapabilir.